01/01/2019

Αρχιμηνιά κι Αρχιχρονιά… μια ιστορία από το Βυζάντιο

/ Γνώμες

Θυμάμαι που μικρός -ως περίεργος- δεν μπορούσα να καταλάβω το νόημα που είχαν τα κάλαντα της Πρωτοχρονιάς.
Τα εύρισκα τελείως δυσνόητα και ασυνάρτητα, καθώς οι στίχοι μού φαίνονταν πως δεν είχαν καμιά συνέχεια, κανέναν ειρμό μεταξύ τους.

Θυμάμαι επίσης που όσο κι αν ρωτούσα δασκάλους, ιερωμένους και μεγαλύτερους ηλικιακά από εμένα, κανένας δεν μπορούσε να μου λύσει την απορία.

Άλλο που δεν ήθελα κι εγώ, βρήκα την ευκαιρία από τη μία να το θέτω ως αίνιγμα σε ανθρώπους που ήθελα να τους φέρνω σε δύσκολη θέση, ενώ από την άλλη αντλούσα επιχειρήματα για να πείσω πως η θρησκεία μας επίτηδες θέλει ο λόγος της να εκπέμπει ασαφή μηνύματα, που ως τέτοια να ερμηνεύονται κατά το δοκούν από τον οποιονδήποτε.

Για να θυμηθούμε τα πρωτοχρονιάτικα κάλαντα:

Αρχιμηνιά κι Αρχιχρονιά
Ψηλή μου δεντρολιβανιά (*)
Κι αρχή καλός μας χρόνος
Εκκλησιά με τ’ άγιο θόλος (*)
Άγιος Βασίλης έρχεται
Και δεν μας καταδέχεται (*)
Από την Καισαρεία
Συ είσ’ αρχόντισσα κυρία (*)
Βαστάει πένα και χαρτί
Ζαχαροκάντιο ζυμωτή (*)
Χαρτί-χαρτί και καλαμάρι
Δες και με το παλικάρι (*)
Το καλαμάρι έγραφε
Τη μοίρα του την έβλεπε(*)
Και το χαρτί ομίλει
Άγιε μου, άγιε μου καλέ Βασίλη (*)

Θα συμφωνήσετε μαζί μου πως δύσκολα να βγάλει κανείς άκρη.

Το ερώτημα που κουβαλούσα από παιδί για το «τι ήθελε να πει ο ποιητής», το έθετα κατά καιρούς σε όσους έκρινα πως θα μπορούσαν να με διαφωτίσουν.

Μάταιη η προσδοκία. Όλοι, είτε δήλωναν αδυναμία είτε μου έδιναν μια αστήρικτη ερμηνεία.

Μέχρι που κάποια στιγμή -πολλά χρόνια αργότερα- πήρα μια απάντηση που μου φάνηκε αρκετά πειστική.

Σας τη μεταφέρω, όπως μου την είπαν: Η ιστορία μας διαδραματίζεται στο Βυζάντιο.... Σε εκείνα τα χρόνια οι φτωχοί και οι προερχόμενοι από τα χαμηλά στρώματα άνθρωποι δεν είχαν το δικαίωμα να απευθύνονται -να μιλούν- στους αριστοκράτες, παρά μόνο σε γιορτές όπου μπορούσαν να τους υμνούν και να τους εύχονται.

Κάποιος νεαρός λοιπόν, ταπεινής καταγωγής, ήταν ερωτευμένος με μία αρχοντοπούλα. Επειδή δεν ήταν δυνατόν ούτε κοινωνικά αποδεκτό να την πλησιάσει, έψαχνε μία ευκαιρία για να της εκμυστηρευτεί τα αισθήματά του. Ως τέτοια ευκαιρία βρήκε την περίοδο των εορτών και καταφέρνοντας να τρυπώσει σε μία χορωδία που έλεγε τα κάλαντα στην οικογένεια της αρχοντοπούλας, έψελνε ανάμεσα στους στίχους που ήταν αφιερωμένοι στον Μέγα Βασίλειο ένα ερωτικό ποίημα που είχε σκαρφιστεί ο ίδιος, ως «δεύτερη φωνή»!

Αρχίζει λοιπόν και βάζει ενδιάμεσους στίχους (αυτούς με τα αστεράκια και τα bold γράμματα). Με αυτόν τον τρόπο και τα κάλαντα θα έλεγε, ακολουθώντας τους κοινωνικούς κανόνες, αλλά ταυτόχρονα θα έστελνε και το μήνυμα που ήθελε στην καλή του...

– Την αποκαλεί ψηλή, σαν δεντρολιβανιά.

– Επειδή ως αρχοντοπούλα φορούσε ένα από τα ψηλά, τα κωνικά καπέλα με το τούλι στην κορυφή, την παρομοιάζει με εκκλησιά με τον άγιο θόλο (θόλος εκκλησίας).

– Της λέει ότι δεν τον καταδέχεται (ο Αϊ-Βασίλης δεν έχει να κάνει!) γιατί είναι αρχόντισσα κυρία.

Ακολουθούν οι γαλιφιές! Τη λέει ζαχαροκάντιο ζυμωτή, δηλαδή φτιαγμένη από ζάχαρη (γλυκιά μου) και την παρακαλεί να του ρίξει μια ματιά, αν και είναι σίγουρος πως ξέρει τη μοίρα του.

Τέλος, αφού έχει πει ό,τι ήθελε να πει και προκειμένου να μην «καρφωθεί» και κληθεί να αντιμετωπίσει τις επιπτώσεις της ασέβειάς του, επανέρχεται στο θέμα με έναν κενό περιεχομένου στίχο: άγιε μου, άγιε μου καλέ Βασίλη...

Έτσι -μου είπαν- προέκυψαν τα παράδοξα και ασυνάρτητα κάλαντα, που πέρασαν από γενιά σε γενιά και επικρατώντας άλλων έγιναν τα πιο διαδεδομένα σε όλο τον ελληνικό χώρο!

Καλή Χρονιά να έχουμε!

Μιχάλης Αλεξανδρίδης ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ